

Katrs trešais Latvijas žurnālists naidīgi apsaukāts, reģionu žurnālistiem uzbrūk retāk

Publicēts: 09.09.2022.

Katrs trešais Latvijas žurnālists naidīgi apsaukāts, reģionu žurnālistiem uzbrūk retāk

Anda Rožukalne, Latvijas elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds

Par uzbrukumiem žurnālistiem un tiesas prāvām pret žurnālistiem ar mērķi ierobežot viņu darbu parasti uzzinām pēc skaļiem gadījumiem un atsevišķām publikācijām. Pirmo reizi aptaujājot lielu Latvijas žurnālistu skaitu, pieejami aktuāli dati, kas raksturo Latvijas mediju profesionāļu kopējo pieredzi. Vismaz katrs trešais Latvijas žurnālists sastapies ar apsaukāšanu, nonicināšanu, publisku diskreditāciju, liecina globālā pētījuma *Worlds of Journalism Study (WJS)* Latvijas pētījuma dati (N=486, 2021) (RSU/SKDS, 2021).

Latvijas žurnālistu situācija ir līdzīga citās Eiropas Savienības valstīs konstatētajai – dažādi apvainojumi vai uzbrukumi regulāri skar aptuveni katru trešo mediju profesionāli.

78% no WJS projektā Latvijā aptaujātajiem atzīst, ka pret viņiem vērsta pazemojoša vai naidpilna runa (18% ar to sastapušies bieži vai ļoti bieži), 72% piedzīvojuši publisku sava darba diskreditēšanu (13% bieži vai ļoti bieži), vajāšanu - 14% respondentu, 36% atzīst, ka pieredzējuši cita veida draudus vai iebiedēšanu, 48% atbildēja, ka notikusi viņu personiskās morāles apšaubīšana, 23% respondentu dati izmantoti safabricētiem vai manipulētiem stāstiem, 24% piedzīvojuši, ka tiek izplatīta viņu personiskā informācija, 24% pieredzējuši, ka darba dēļ pret viņiem vērstas tiesiskas darbības, 12% pieredzē ir terorizēšana un iebiedēšana.

Pēc uzbrukumiem 63% Latvijā aptaujāto žurnālistu saņēmuši atbalstu savā mediju organizācijā un tikpat daudz (64%) izjutuši kolēģu izpratni un atbalstu, retāk to sniedza žurnālistu organizācijas (14%), NVO, kas atbalsts žurnālistus (7%), valsts iestādes (8%).

Reģionu žurnālistiem uzbrūk nedaudz retāk

Reģionālo un lokālo mediju žurnālisti WJS aptaujā veido gandrīz trešo daļu (137 respondenti, 28%). Viņu atbildes aptaujā liecina, ka savā virzienā vērstus naidīgus izteikumus saņēmuši 68% (11% - bieži vai ļoti bieži) vietējo mediju profesionāļu, gandrīz tikpat (63%) pieredzējuši, ka publiski tiek diskreditēts viņu darbs (9% - bieži vai ļoti bieži), vairāk nekā puse respondentu (53%) atzina, ka apšaubīta viņu personiskā morāle. Trešā daļa aptaujāto pieredzējusi novērošanu (30%), pret katru piekto viņa darba dēļ vērstas tiesiskas darbības (8% - bieži vai ļoti bieži), tikpat daudzi atzīmēja, ka izplatīta viņu personiskā informācija, 13% piedzīvojuši vajāšanu, 37% - cita veida draudus vai iebiedēšanu.

Skaļi, zīmīgi un – diemžēl regulāri - gadījumi

Arī Latvijā uzbrukumi un draudi biežāk vērsti pret pētnieciskajiem un analītiskajiem žurnālistiem. Skaļākie gadījumi saistīti ar RE:Baltica pieredzi un pētījumu, kas atspoguļo uzbrukumus mediķiem un žurnālistiem Baltijas valstīs (<https://rebaltica.lv/2021/09/lasisi-izsistos-zobus-ar-lauztiem-pirkstiem-kapec-baltija-nevedas-ar-interneta-agresijas-apkarosanu/>). Tajā aprakstīta žurnālistu pieredze, kurā ir gan fiziskas vardarbības draudi, identitātes nozagšana, gan atšķirīgi žurnālistu un tiesībsargu vērtējumi par izteiktajiem draudiem, kad tiek meklēts risinājums un palīdzība.

Diskutējot par sarežģītiem un ikdienu Latvijā pandēmijas laikā regulāri interneta komentētāju un troļļu uzbrukumi skāra faktu pārbaudītājus, to vidū “ Re:Check”, kas tika dažādi izsmieti un parodēti, darbu asociējot ar VDK metodēm.

Analizējot uzbrukumu saturu, var novērot gan personiskus draudus konkrētiem žurnālistiem, gan žurnālistu darba un mediju

vispārēju noniecinājumu.

Viens no plašāk izskanējušiem ir "RE: Baltica" pieredzē notikušais, kad draudi tiešsaistē tiek piepildīti realitātē un viens no draudētājiem ieradās redakcijā ar sēru vainagu, policija ierosināja kriminālietu par vajāšanu (<https://www.delfi.lv/news/national/criminal/rebaltica-zurnalistu-vajasanas-lieta-policija-uzsakusi-kriminalprocesu-zino-sabiedriskie-mediji-papildinats.d?id=51734617>). Pēc dažiem mēnešiem lietu pret personu izbeidza, jau vēlāk agrākais vajātājs Jānis Sondors nonāca tiesā par RE:Baltica žurnālistes Ingas Sprinģes vajāšanu un viņam 2022.gada martā tika piespriests cietumsods (<https://www.delfi.lv/news/national/criminal/zurnalistes-springes-vajasana-apsudzetajam-sondaram-piespriez-cietumsodu.d?id=54141874>).

Pirms gada arī Latvijas Mediju ētikas padome aktualizēja problēmu par žurnālistu tiesību aizskārums, publicētajā viedoklī (<https://www.lmepadome.lv/jaunumi/params/post/3615749/latvijas-mediju-etikas-padome-augusta-izvertejusi-divas-sudzibas-un-sagatav>) uzsverot, ka, nevēršoties pret aktīviem un personiskiem uzbrukumiem žurnālistiem, tuvo Saeimas vēlēšanu gaisotnē "politiķu vēlme diskreditēt, iebiedēt, un apdraudēt žurnālistu spēju veikt darba pienākumus tikai pieaugs". Tas apdraud demokrātiskas sabiedrības pamatus.

Šis viedoklis bija kā atbildes reakcija uz aktuālajiem notikumiem pandēmijas laikā.

2021.gada 18.augustā savā akcijā pie Prezidenta pils tieši pret žurnālistiem un medijiem (Delfi un Tvnet) vērsās parlamenta deputāts Aldis Gobzems (<https://www.delfi.lv/news/versijas/lza-par-politiku-ricibu-pret-medijiem.d?id=53519333>), kurš vairākkārt uzsvēra, ka mediji melo, tie ir "īstenībā PR organizācijas", un draudēja, ka "pirmajā dienā" pēc varas iegūšanas, atņems "valsts" finansējumu. Gobzema tiešo norādi uz it kā vainīgo, vērsot uzmanību uz Delfi darbinieku Jāni Sildniku, kas vadīja pasākuma tiešraidi, varētu tulkot kā pamudinājumu vērsties pret žurnālistiem. Latvijas Žurnālistu asociācijas paziņojumā minēti vēl divi piemēri, kad politika veidotos piketos to dalībnieki dalībnieki centās ierobežot žurnālistu darbu. Šis gadījums ilustrē tipisku pret medijiem vērstu populismu (Panievsky, 2021).

Nedaudz līdzīga un tāpēc pārsteidzoša bija ministra Arta Pabrika nesenā vērsšanās pret sabiedriskajiem medijiem, kad viņam nelikās pieņemama intervētā izvēle LTV7 raidījumā "TČK" šā gada martā ([Pabriks kritizē LTV7 pārraidīto interviju ar žurnālistu Leonidu Ragozinu - DELFI](#)). Tas nebija uzbrukums konkrētam žurnālistam, bet medija noniecināšana un draudi neatbalstīt tā finansējuma palielināšanu. Politikis vai amatpersona var brīvi izteikties par sabiedriskā medija satura kvalitāti, tomēr sava viedokļa par vienu raidījumu sasaistīšanu ar visa sabiedriskā medija finansējumu varētu uzskatīt par varas pozīcijas izmantojumu, lai mēģinātu ietekmēt sabiedrisko mediju darbu un redakcionālo neatkarību.

Viens no pēdējiem gadījumiem, kad pret žurnālistu personiski vērsās politiķis un tā komunikācijas veidotāji, ir vairāki, ilgstoši un rūpīgi veidoti, izsmejoši video, ko par LTV raidījuma "de facto" žurnālistu Ivo Leitānu savā Facebook kontā publicējis Ainārs Šlesers.

Uzbrukumi un draudi Latvijas mediju profesionāļiem jāpiedzīvo regulāri, liecina gan socioloģiskās aptaujas dati, gan šie un citi nesenī piemēri. Līdzīgi kā citās valstīs ne mediju organizācijas, ne tiesībsargājošās institūcijas vēl īsti nav izveidojušas nopietnas stratēģijas, kas palīdzētu gan risināt nopietnus gadījumus un novērstu uzbrukumus, gan atbalstītu mediju darbiniekus, kuri regulāri tiek aizskarti vai saņem draudus tīmekļa vidē.

2020.gada sākumā Latvijas mediju profesionālās biedrības noslēdza sadarbības memorandu ar Valsts policiju, lai nodrošinātu informācijas apriti gadījumos, kad žurnālists saņemis ar profesionālo darbību saistītus draudus (<http://www.latvijazurnalisti.lv/valdes-lemumi/2020/04/21/lza-un-vp-parakstitais-sadarbibas-memorands-palidzes-noverst-zurnalistu-apdraudejumu/>).

2022.gada 13.jūlijā publicētajā Eiropas Komisijas 2021.gada ziņojumā par tiesiskumu Latvijā sadaļā (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52021SC0719#footnote89>) minēts, ka 2020. gada beigās un 2021. gadā Eiropas Padomes Žurnālistikas un žurnālistu drošības aizsardzības veicināšanas platformā nav reģistrēti brīdinājumi par Latviju, tomēr žurnālisti piedzīvo personiskus uzbrukumus tiešsaistes vidē.

Atsauces:

Eiropas komisija. (13. jūlijs, 2022). 2021.gada ziņojums par tiesiskumu Valstu sadaļa – tiesiskuma situācija Latvijā. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52021SC0719#footnote89>

Delfi. (17. decembris, 2019. "Re:Baltica" žurnālistu vajāšanas lietā policija uzsākusi kriminālprocesu, ziņo sabiedriskie mediji (papildināts). Delfi.lv.

<https://www.delfi.lv/news/national/criminal/rebaltica-zurnalistu-vajasanas-lieta-policija-uzsakusi-kriminalprocesu-zino-sabiedriskie-mediji-papildinats.d?id=51734617>

Delfi. (11 marts, 2022). Žurnālistes Sprinģes vajāšanā apsūdzētajam Sondoram piespriež cietumsodu. Delfi.lv.

<https://www.delfi.lv/news/national/criminal/zurnalistes-springes-vajasana-apsudzetajam-sondoram-piespriez-cietumsodu.d?id=54141874>

Latvijas Mediju ētikas padome. (13. septembris, 2021). Latvijas Mediju ētikas padome augustā izvērtējusi divas sūdzības un sagatavojuši ziņojumu par žurnālistu tiesību aizsardzību un aizskārumu novēršanu. Lmepadome.lv.

<https://www.lmepadome.lv/jaunumi/params/post/3615749/latvijas-mediju-etikas-padome-augusta-izvertejusi-divas-sudzibas-un-sagatav>

LETA. (2z. Aprīlis, 2022). Pabriks kritizē LTV7 pārraidīto interviju ar žurnālistu Leonidu Ragozinu. Delfi.lv.

<https://www.delfi.lv/news/national/politics/pabriks-kritize-ltv7-parraidito-interviju-ar-zurnalistu-leonidu-ragozinu.d?id=54209170>

LŽA (21. aprīlis, 2020). LŽA un VP parakstītais sadarbības memorands palīdzēs novērst žurnālistu apdraudējumu.

Latvijaszurnalisti.lv. <http://www.latvijaszurnalisti.lv/valdes-lemumi/2020/04/21/lza-un-vp-parakstitais-sadarbibas-memorands-palidzes-noverst-zurnalistu-apdraudejumu/>

LŽA. (25 augusts, 2021). LŽA: Par politiku rīcību pret medijiem. Delfi.lv. <https://www.delfi.lv/news/versijas/lza-par-politiku-ricibu-pret-medijiem.d?id=53519333>

Panievsky, A. (2021). The Strategic Bias: How Journalists Respond to Antimedia Populism. *The International Journal of Press/Politics*. <https://doi.org/10.1177/19401612211022656>

Repečkaite, d., Dreijere, V. & Laine, M. (15. septembris, 2021). "Lasīsi izsistos zobus ar laužtiem pirkstiem". Kāpēc Baltijā nevedas ar interneta agresijas apkarošanu. Re:Baltica. <https://rebaltica.lv/2021/09/lasis-izsistos-zobus-ar-lauztiem-pirkstiem-kapec-baltija-nevedas-ar-interneta-agresijas-apkarosanu/>

RSU/SKDS. (2021). Worlds of Journalism Study. Rezultāti. (nepublicēts).

<https://www.seplp.lv/lv/katrs-tresais-latvijas-zurnalists-naidigi-apsaukats-regionu-zurnalistiem-uzbruk-retak>